Qabul qilindi: 10-sentabr 2026-yil • Ma’qullandi: 16-sentabr 2026-yil • Nashr qilindi: 21-sentabr 2026-yil

RAQAMLI JAMOATCHILIK MAKONIDA GENDER TENGLIK: O‘ZBEKISTONDA AXBOROTGA KIRISH, O‘ZINI IFODALASH VA EPISTEMIK ADOLATNING IJTIMOIY-FALSAFIY TAHLILI

Sharipova Kamola Usmonjonovna
Farg‘ona davlat universiteti tayanch doktoranti
Orcid: 0009-0006-1301-952X

Annotatsiya: Maqolada raqamli makondagi axborotga kirish, o‘zini ifodalash va epistemik e’tirof farqlanadi. Huquqiy hujjatlar, falsafiy asarlar va O‘zbekiston haqidagi ochiq ma’lumotlar tahlil qilinadi. Kirish, ifoda, e’tirof asimmetriyasini tekshirish uchun olti o‘lchovli konseptual matritsa taklif etiladi. Internetdan foydalanish ko‘rsatkichi bilim egasi sifatida tan olinishni o‘lchamasligi asoslanadi.

Kalit so‘zlar: gender tenglik, raqamli jamoatchilik, epistemik adolat, axborotga kirish, o‘zini ifodalash, ishonchlilik, germenevtik resurslar.

ГЕНДЕРНОЕ РАВЕНСТВО В ЦИФРОВОЙ ПУБЛИЧНОЙ СФЕРЕ: СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКИЙ АНАЛИЗ ДОСТУПА К ИНФОРМАЦИИ, САМОВЫРАЖЕНИЯ И ЭПИСТЕМИЧЕСКОЙ СПРАВЕДЛИВОСТИ В УЗБЕКИСТАНЕ

Аннотация: Разграничены доступ к информации, самовыражение и эпистемическое признание в цифровой среде. Сопоставлены правовые документы, философские работы и открытые данные об Узбекистане. Предложена матрица шести измерений для изучения асимметрии доступа, выражения и признания. Показано, что пользование интернетом не измеряет признание человека в качестве субъекта знания.

Ключевые слова: гендерное равенство, цифровая публичная сфера, эпистемическая справедливость, доступ к информации, самовыражение,

достоверность, герменевтические ресурсы.

GENDER EQUALITY IN THE DIGITAL PUBLIC SPHERE: A SOCIO-PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF INFORMATION ACCESS, SELF-EXPRESSION AND EPISTEMIC JUSTICE IN UZBEKISTAN

Abstract: The article distinguishes information access, self-expression and epistemic recognition in digital settings. Legal documents, philosophical works and publicly available evidence on Uzbekistan are compared. A six-dimensional matrix is proposed to examine asymmetries between access, expression and recognition. Internet use is shown not to measure whether a person is recognised as a credible contributor to knowledge.

Keywords: gender equality, digital public sphere, epistemic justice, information access, self-expression, credibility, hermeneutical resources.

KIRISH

Raqamli muhitdagi gender tenglikni faqat tarmoqqa ulanish bilan ifodalash yetarlimi? Ushbu maqola masalani axborot resursining mavjudligi, undan mustaqil foydalanish va shaxsning bilimga hissa qo‘shuvchi subyekt sifatida e’tirof etilishi o‘rtasidagi munosabat orqali qo‘yadi. N. Fraser jamoatchilik muhokamasiga formal kirish bilan unda teng maqomda qatnashish shartlarini farqlaydi [4, 63–65-b.]. M. Fricker esa biluvchi subyektga nisbatan nohaqlikni ishonchlilik va tajribani talqin qilish amaliyotlari bilan bog‘laydi [3]. Bu nazariyalar O‘zbekistondagi barcha raqamli munosabatlarga tayyor tashxis emas, tekshiriladigan savollar manbaidir.

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 33-moddasi axborotni izlash, olish va tarqatish huquqini hamda internetdan foydalanish uchun sharoit yaratishni; 58-moddasi xotin-qizlar va erkaklarning teng huquqliligini belgilaydi. Shaxsiy hayot va shaxsga doir ma’lumotlar himoyasi 31-moddada mustahkamlangan [1]. O‘RQ-562-son Qonunning 3 va 5-moddalarida bevosita va bilvosita kamsitish tushunchalari hamda ularning taqiqlanishi yoritiladi [2]. Ushbu normalar huquqiy kontekstni beradi, biroq onlayn munozarada kimning tajribasi qanday qabul qilinishini o‘z-o‘zidan ko‘rsatmaydi.

Tadqiqotning maqsadi axborotga kirish, o‘zini ifodalash va epistemik e’tirofning

o‘zaro bog‘lanishini, ayni paytda bir-biriga teng emasligini asoslash hamda O‘zbekiston kontekstida ularni tekshirish mezonlarini ishlab chiqish. Asosiy savol: texnik qatnashish imkoniyati qaysi sharoitlarda bilim ishlab chiqarish va talqin qilishdagi subyektlik bilan tutashadi? Mualliflik hissasi uch jarayon orasidagi uzilishni dalil turlarini aralashtirmasdan tahlil qiluvchi konseptual matritsani taklif etishdan iborat.

Maqolada epistemik tenglik bir xil fikrlash yoki barcha tajribalarni bitta gender pozitsiyasiga birlashtirish deb olinmaydi. Tadqiqotning ishchi mezoni, shaxsning da’vosini bayon etishi, unga mazmunan javob olishi va talqinni tuzatishda qatnashishi. Bu mezon muallifning o‘z tajribasiga oid bilimini hisobga olishni ham, ushbu tajribadan chiqarilgan umumlashtirishni tekshirishni ham nazarda tutadi. Shunday farqlash hurmatni dalilsiz ma’qullashga, tanqidni esa subyektni qadrsizlantirishga tenglashtirmaydi.

MATERIALLAR VA METODLAR

Tadqiqot nazariy-konseptual dizayn va ochiq manbalarning ikkilamchi tahliliga asoslandi. 2026-yil 18-sentabr holatida tekshirilgan o‘n bir manba maqsadli tanlandi: huquqiy hujjatlar [1; 2], falsafiy asarlar [3–6], raqamli tengsizlik bo‘yicha birlamchi tadqiqot [7], O‘zbekiston haqidagi hisobot va rasmiy statistik xabar [8; 9], xalqaro qo‘llanmalar [10; 11]. Tanlash mezonlari, mavzuga bevosita aloqadorlik, birlamchi yoki rasmiy manba maqomi va tekshiriladigan rekvizitlar. Bu to‘liq tizimli adabiyotlar sharhi emas.

Konseptual tahlilda kirish, ifoda, ko‘rinish, ishonchlilik va talqin tushunchalari ajratildi; qiyosiy usulda normativ qoida, statistik ko‘rsatkich va falsafiy da’voning vazifalari solishtirildi. Dialektik tahlil texnik imkoniyat bilan undan ijtimoiy foydalanish shartlari o‘rtasidagi ziddiyatni ochishga yo‘naltirildi. Tahlil birliklari, huquqiy norma, ko‘rsatkich ta’rifi va bilimga oid muloqot munosabatidir. Birlamchi intervyu, tajriba yoki platforma kuzatuvi o‘tkazilmadi; natijalar mualliflik konseptual xulosalaridir. Shartli keys real hodisa deb taqdim etilmaydi.

NATIJALAR

Kirish, ifoda va e’tirofning farqli mantiqlari. Birinchi natija raqamli jamoatchilik

makonining ishchi ta’rifidir: unda shaxsiy tajriba va dalillar boshqalar tomonidan ko‘riladigan, muhokama qilinadigan hamda umumiy ma’no shakllanishiga qo‘shiladigan raqamli munosabatlar majmui tushuniladi. Har qanday internet harakati bunday ishtirok emas: xabarni o‘qish bilan munozaraga dalil kiritishning vazifalari farqlanadi. Fraserning bir nechta jamoatchilik maydonlari haqidagi tahlili ushbu farqlash uchun nazariy tayanch bo‘lib xizmat qiladi [4, 66–68-b.]. Mazkur maqola barcha platformalarni yagona auditoriya sifatida olmaydi.

Kirishning mavjudligi foydalanuvchi o‘z qurilmasi, vaqti va faoliyat maqsadini mustaqil boshqarishini hali anglatmaydi. Van Deursen va van Dijk Niderlandiya aholisining onlayn tanlanmasi asosida ulanishdan tashqari qurilmalar xilma-xilligi va ularni saqlash xarajatlarini ham tahlil qilgan [7]. Bu natija O‘zbekiston uchun tayyor koeffitsiyent emas. Uning metodologik ahamiyati, kirishni “bor yoki yo‘q” holatidan tashqari, aniq vazifani bajarishga yetadigan imkoniyat sifatida ham tekshirish zaruratini ko‘rsatishidadir.

Ikkinchi natija o‘zini ifodalash, auditoriyada ko‘rinish va epistemik e’tirofni ajratishdir. E’lon qilingan fikr ko‘rilmasligi, ko‘rilgan fikr esa uning dalillari muhokama qilinmasdan tarqalishi mumkin. Shuning uchun ko‘rishlar soni platforma qayd etgan ko‘rinishning, mazmunli javob esa dalil bilan ishlashning boshqa turdagi qaydidir. Mazkur ajratish mantiqiy xulosa bo‘lib, ko‘rinishning kamligini avtomatik ravishda genderga oid cheklov deb baholamaydi. Buning uchun bir xil kontekstdagi mazmun, tarqatish tartibi va auditoriya munosabati haqidagi dalillar kerak.

Epistemik adolat: ishonchlilik va talqin resurslari. Fricker ajratgan testimonial adolatsizlikda ijtimoiy xurofot so‘zlovchiga beriladigan ishonchlilikni asossiz pasaytiradi; germenevtik adolatsizlik esa ijtimoiy tajribani tushunishga xizmat qiluvchi umumiy talqin resurslaridagi tengsizlik bilan bog‘lanadi [3]. Bu yerda e’tirof barcha da’volarni to‘g‘ri deb qabul qilish emas: da’voning manbasi, izchilligi va qarshi dalili tekshirilishi mumkin. Tadqiqotda bilim subyektiga hurmat bilan uning muayyan fikrini tanqidiy baholash o‘zaro istisno qilinmaydi. G. Pohlhaus mavjud talqin vositalarini ayrim auditoriyalar tan olishdan bosh tortishi holatini alohida ko‘rsatadi [6]. Demak, tushunchaning umuman mavjud

emasligi bilan bir jamoada mavjud tushunchaning boshqa muhitda eshitilmasligi bir xil holat emas. K. Dotson tinglovchining so‘zlovchi zaifliklariga javob bermasligini sukutga olib keluvchi amaliyotlar tahliliga kiritadi [5]. Ushbu farqlar raqamli kontekstga tatbiq etilganda, izoh yozilmaganidan uning sababini bilib bo‘lmasligi muhim: sukut erkin tanlov, vaqt cheklovi yoki kutilayotgan munosabat bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin.

Uchinchi natija kirish, ifoda, e’tirof asimmetriyasi tushunchasidir: bir yo‘nalishdagi imkoniyat boshqa yo‘nalishda teng natijani kafolatlamaydigan munosabat. Shaxs, platforma va auditoriya bu jarayonning farqli tomonlaridir. Matritsa ularni olti o‘lchov orqali tekshirishni taklif qiladi; bu o‘lchovlar tasdiqlangan sababiy zanjir yoki yig‘ma reytingni ifodalamaydi.

Raqamli ishtirokni tekshirishning konseptual matritsasi. Quyidagi matritsa texnik kirishdan epistemik e’tirofga dalilsiz o‘tishni cheklash uchun ishlab chiqildi. Unda tekshiriladigan savol bilan xulosa chiqarish chegarasi birga beriladi. O‘lchovlar shaxslar, hududlar yoki tashkilotlarni saralash uchun emas, turli ma’lumotlarni mazmuniga mos talqin qilish uchun xizmat qiladi.

1-jadval. Raqamli gender tenglik va epistemik e’tirofning tahliliy o‘lchovlari

Tahlil o‘lchovi	Asosiy savol	Tekshiriladigan dalil	Talqin chegarasi
Amaliy kirish	Qurilma va aloqa tanlangan vazifa uchun yetarlimi?	Ulanish, qurilma, xarajat va foydalanish vaqti qaydlari.	Ulanish mustaqil foydalanishning o‘zi emas.
Ifoda avtonomiyasi	Shaxs nimani, qachon va kimga aytishini tanlay oladimi?	Rozilikka asoslangan intervyu; auditoriya va hisob sozlamalari.	Post yo‘qligi majburlangan sukutni isbotlamaydi.
Ko‘rinish shartlari	Fikr kimga va qanday tartibda yetib boradi?	Tarqatish sharti, ko‘rinish qaydi va moderatsiya izohi.	Kam ko‘rish algoritmik kamsitishni tasdiqlamaydi.
Dalilning e’tirofi	Javob fikr asosiga qaratilganmi yoki gender stereotipigami?	Manba, e’tiroz va javobning kontekstli qiyosi.	Fikrning rad etilishi testimonial adolatsizlikka teng emas.
Talqin resurslari	Shaxs tajribasini	Atama izohi, muqobil talqin	Tushunmovchilikning

	ifodalovchi tushunchalar tan olinadimi?	va ishtirokchi tushuntirishi.	har biri germenevtik adolatsizlik emas.
Tuzatish va nazorat	Noto‘g‘ri talqin yoki ma’lumotni qayta ko‘rish mumkinmi?	Tuzatish, shikoyatga javob va qayta foydalanish shartlari.	Tartibning mavjudligi uning amalda ishlaganini ko‘rsatmaydi.

Matritsaning qo‘llanishida uch xil holat ajratiladi: kuzatilgan dalil, ishtirokchining o‘z talqini va tadqiqotchining izohi. Masalan, moderator tomonidan o‘chirilgan xabar qaydi moderatsiya sodir bo‘lganini ko‘rsatadi; uning sababi va adolatliligi haqidagi xulosa uchun esa qoida, mazmun va o‘xshash holatlarni qiyoslash kerak. Ma’lumot olinmagan o‘lchov “dalil yetarli emas” deb belgilanadi, “tenglik yo‘q” deb emas.

O‘lchovlar bir-birining o‘rnini bosa olmaydi: texnik ko‘nikma muallif fikrining qabul qilinishini, ommaboplik esa uning ishonchliligini tasdiqlamaydi. Shu bois kuzatuv davri, platforma, mavzu va tahlil birligi oldindan chegaralanadi. Matritsa bitta umumiy ballga aylantirilmaydi; uning vazifasi ehtimoliy uzilish qayerda ekanini va uni aniqlash uchun yana qanday ma’lumot kerakligini ko‘rsatishdir.

O‘zbekiston konteksti: raqamlarning epistemik chegarasi. Milliy statistika qo‘mitasining 2025-yil 3-oktabrdagi xabarida uy xo‘jaliklari tanlanma kuzatuvi bo‘yicha 2025-yil yanvar–avgust oylarida internetdan foydalanuvchi ayollar ulushi 93,1 foiz, erkaklar ulushi 95,3 foiz ekani keltirilgan [9]. Mazkur ikki ko‘rsatkich orasidagi tavsifiy tafovut: 95,3 − 93,1 = 2,2 foiz punkt. Bu foiz punktdagi farqdir, 2,2 foizlik nisbiy o‘zgarish emas. Ma’lumot aynan ko‘rsatilgan davrga tegishli; 2026-yildagi joriy holat deb olinmaydi.

Qisqa statistik xabarning matnida tanlanma hajmi, yosh chegarasi, savolning to‘liq ta’rifi va ishonch oralig‘i berilmagan [9]. Shu sababli 2,2 foiz punktlik farqning statistik ahamiyati bu materialdan aniqlanmaydi. Eng muhimi, ko‘rsatkich internetdan foydalanishni tavsiflaydi, ammo xavfsiz ifoda, mazmunli muhokama yoki bilim egasi sifatida tan olinishni o‘lchamaydi. Demak, yuqori foydalanish ulushi bilan epistemik tenglik o‘rtasidagi aloqa alohida ma’lumotni talab qiladi.

UNDPning 2023-yilda e’lon qilingan baholashi 2022-yilgi ma’lumotlarga asoslangan. Hisobot metodologiyasida 8 607 ishtirokchili onlayn so‘rov va olti viloyat hamda Toshkent

shahrida 1 050 respondentni qamragan oflayn so‘rov ko‘rsatiladi; onlayn savolnoma ijtimoiy tarmoqlar va mavzuli guruhlar orqali tarqatilgan [8, 52–53-b.]. Ushbu manba kirish, ko‘nikma va foydalanish sharoitlarini ajratish uchun kontekst beradi. Biroq uning tanlanmasi, davri va savollarini [9] dagi ko‘rsatkichlar bilan aynanlashtirib bo‘lmaydi.

Bunday materiallarni qiyoslashda uch ehtiyot sharti qo‘llanadi: foydalanuvchilar so‘rovi tarmoqqa kirmaydigan shaxslarning tajribasini to‘liq bermaydi; so‘rov javobi platformadagi munosabatning bevosita qaydi emas; bir davrdagi ko‘nikma farqi boshqa davrdagi e’tirof holatini izohlamaydi. Bu cheklovlar ma’lumotni inkor etish emas, uning qaysi savolga javob berishini aniqlashtirishdir. Maqolada O‘zbekistondagi epistemik adolatsizlikning tarqalish darajasi hisoblanmagan.

Shartli keys: tajriba bayonotidan asosli muhokamaga. Pedagoglar onlayn guruhida bir ayol o‘qituvchi malaka oshirish mashg‘ulotining vaqti oilaviy parvarish majburiyatlari bilan to‘qnashayotganini yozganini faraz qilamiz. Bu real guruhdan olingan ma’lumot emas. Birinchi javob jadval, qatnashish qaydi va muqobil vaqtni so‘raydi; ikkinchisi esa mazmunni tekshirmay, bayonotni ayollarga nisbat berilgan “hissiylik” bilan izohlaydi. Birinchi javob dalil talab qilish, ikkinchisi esa stereotip orqali ishonchlilikni pasaytirish ehtimolini tekshirish uchun farqli tahlil birliklaridir.

Keysda fikrni e’tirof etish taklifni albatta qabul qilishni anglatmaydi. Tadqiqotchi xabar ko‘rilganmi, qanday javob qaytgan, parvarish mas’uliyati qanday tushunilgan va muallif o‘z bayonini aniqlashtira olganmi, degan savollarni ajratadi. Mazkur majburiyat oldindan faqat ayollarga xos deb belgilanmaydi. Muallifning jinsi yoki yozish uslubi emas, da’vo va javobning mazmuniy aloqasi tekshiriladi; real vaziyatda niyat va sabablar qo‘shimcha dalilsiz belgilanmaydi.

Keysning germenevtik qirrasida esa bir xil vaziyatning “shaxsiy qulaylik” yoki “mas’uliyat taqsimoti” deb nomlanishi qiyoslanadi. Birinchi talqin alohida istakni, ikkinchisi vaqt va majburiyatlar munosabatini tahlil markaziga olib chiqadi. Ikkinchi nomlash avtomatik to‘g‘ri hisoblanmaydi: har ikki talqinning asoslari, chetda qoldirgan shartlari va ishtirokchi tajribasiga muvofiqligi tekshiriladi. Shu tariqa tushuncha tanlashning

o‘zi ham tadqiqot obyektiga aylanadi.

MUHOKAMA

Taklif etilgan yondashuvning falsafiy hissasi raqamli tenglikni resurs taqsimotiga ham, ramziy e’tirofga ham qisqartirmaslikdir. Fraserning ishtirok shartlari haqidagi tahlili, Frickerning biluvchi subyekt maqomi va Pohlhausning talqin vositalarini tan olish masalasi turli savollarga javob beradi [3; 4; 6]. Mazkur maqola ularni bitta tasdiqlangan nazariya deb birlashtirmaydi: kirish moddiy imkoniyatni, ifoda faoliyatni, e’tirof esa da’voga va uning muallifiga munosabatni ochadi.

Dialektik aloqadorlikning bir tomoni shundaki, fikrni tarqatish imkoniyati tajribani umumiy muhokamaga olib chiqishi mumkin; boshqa tomoni esa uning qayta nomlanishi, mazmunidan uzilishi yoki dalillarsiz baholanishi ehtimolidir. Bular bu tadqiqotda o‘lchangan hodisalar emas. Qarama-qarshi holat ham mumkin: o‘z tajribasini tushuntira olgan jamoa umumiy talqin resurslarini kengaytiradi. Bunday o‘zgarishni aniqlash uchun postlar soni emas, atamalar, dalillar va ularga munosabatning vaqt bo‘yicha o‘zgarishi kuzatilishi kerak.

UNESCOning 2023-yilgi platformalar boshqaruvi qo‘llanmasi axborotga kirish va ifoda erkinligini xavflar, shaffoflik hamda hisobdorlik masalalari bilan birgalikda ko‘radi [10]. U xalqaro tavsiyaviy manbadir; O‘zbekistondagi muayyan platforma amaliyotining natijasi emas. Ushbu maqolada xavfsizlik va erkin ifoda bir ko‘rsatkich bilan o‘lchanmaydi: zararli xatti-harakat haqidagi qayd, moderatsiya qarori va shaxsning ishtirokni davom ettirish imkoniyati alohida tekshiriladi.

Kelgusi empirik tekshiruvda bir xil mavzu va davrga oid muloqot qaydlari, rozilikka asoslangan intervyular va foydalanish sharoiti haqidagi ma’lumotlar qiyoslanishi mumkin. Jins nom yoki suratdan taxmin qilinmasdan, faqat zarur va ixtiyoriy ma’lumot sifatida olinadi. Yosh, til, hudud, kasb va raqamli tajriba alohida kontekst sifatida qayd qilinadi. Bahsdagi salbiy javobni darhol kamsitish deb kodlamasdan, mazmunga oid e’tiroz, stereotipik baho va tushunmovchilik farqlanadi; kodlashdagi kelishmovchiliklar mustaqil qayd etiladi.

AoIR etik qo‘llanmasi internet tadqiqotida kontekst, rozilik, maxfiylik va zarar ehtimolini jarayon davomida baholashni muhokama qiladi [11]. Shu asosda mazkur loyiha uchun ochiq postning mavjudligi uni cheklanmagan qayta tarqatishga tenglashtirilmaydi. Yopiq guruh materiallari ruxsatsiz yig‘ilmaydi; zarur bo‘lmagan identifikatorlar saqlanmaydi. Iqtibos orqali shaxsni qayta topish xavfi bo‘lsa, ma’noni buzmagan holda qayta bayon va qo‘shimcha rozilik shartlari ko‘rib chiqiladi.

XULOSA

Raqamli jamoatchilik makonida gender tenglikning uch jihati farqlandi: foydalanish imkoniyati, o‘z tajribasini ifodalash va dalil keltiruvchi subyekt sifatida tan olinish. Ularning biridagi holat boshqasini avtomatik tasdiqlamaydi. Shu asosda kirish–ifoda–e’tirof asimmetriyasini tekshiruvchi olti o‘lchovli konseptual matritsa ishlab chiqildi. Epistemik adolat fikrlarning teng darajada to‘g‘riligi emas, ularning mazmunini stereotipdan ajratib tekshirish masalasi sifatida talqin etildi.

O‘zbekiston bo‘yicha rasmiy foydalanish ko‘rsatkichi va tarixiy so‘rov materiali ushbu farqlarning amaliy ahamiyatini ko‘rsatish uchun chegaralangan doirada ishlatildi. Biroq matritsaning validligi, platformalardagi tafovutlar va sababiy mexanizmlar tekshirilmagan. Natija milliy holatga yakuniy baho emas, keyingi kontekstli tadqiqotda savol, dalil va xulosa o‘rtasidagi muvofiqlikni saqlashga xizmat qiladigan ijtimoiy-falsafiy tadqiqot asosidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR / REFERENCES

[1] O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Yangi tahrir. 2023. 31, 33, 58-moddalar. https://constitution.uz/oz/clause/index

[2] O‘zbekiston Respublikasining 2019-yil 2-sentabrdagi O‘RQ-562-son “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonuni. Amaldagi matn. 3, 5-moddalar. https://lex.uz/docs/-4494849

[3] Fricker M. Epistemic Injustice: Power and the Ethics of Knowing. Oxford: Oxford University Press, 2007. https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198237907.001.0001

[4] Fraser N. Rethinking the Public Sphere: A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy. Social Text. 1990. No. 25/26. P. 56–80.

https://doi.org/10.2307/466240

[5] Dotson K. Tracking Epistemic Violence, Tracking Practices of Silencing. Hypatia. 2011. Vol. 26, No. 2. P. 236–257. https://doi.org/10.1111/j.1527-2001.2011.01177.x

[6] Pohlhaus G., Jr. Relational Knowing and Epistemic Injustice: Toward a Theory of Willful Hermeneutical Ignorance. Hypatia. 2012. Vol. 27, No. 4. P. 715–735. https://doi.org/10.1111/j.1527-2001.2011.01222.x

[7] van Deursen A. J. A. M., van Dijk J. A. G. M. The first-level digital divide shifts from inequalities in physical access to inequalities in material access. New Media & Society. 2019. Vol. 21, No. 2. P. 354–375. https://doi.org/10.1177/1461444818797082

[8] UNDP. Gender Digital Divide Assessment: Uzbekistan. 2023. 66 p. Tadqiqot ma’lumotlari: 2022-yil; metodologiya: 52–53-b.

[9] O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. O‘zbekistonda ayollarning 93,1 foizi internetdan foydalanadi. 03.10.2025. Uy xo‘jaliklari tanlanma kuzatuvi, 2025-yil yanvar–avgust.

[10] UNESCO. Guidelines for the Governance of Digital Platforms: Safeguarding Freedom of Expression and Access to Information through a Multi-Stakeholder Approach. Paris: UNESCO, 2023. 58 p. ISBN 978-92-3-100620-3.

[11] franzke a. s., Bechmann A., Zimmer M., Ess C., Association of Internet Researchers. Internet Research: Ethical Guidelines 3.0. 2020. https://aoir.org/reports/ethics3.pdf

Elektron manbalarga murojaat sanasi: 18.09.2026. / Electronic sources accessed: 18 September 2026.